

ЛЮБЧУК Н. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІДТВОРЕННЯ ІНШОМОВНИХ НАЗВ ВІДОМСТВ, ПАРТІЙ, ОРГАНІЗАЦІЙ НІМЕЦЬКОЮ Й УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

В статті зіставлено способи відтворення іншомовних назв відомств, партій, організацій німецькою й українською мовами, проаналізовано проблеми, що виникають при перекладі таких одиниць з німецької мови українською і навпаки, запропоновано способи розв'язання цих проблем.

Ключові слова: переклад, відповідник, транскрипція, транслітерація, калькування.

В статье сопоставлены способы передачи иноязычных названий ведомств, партий, организаций в немецком и украинском языках, проанализированы проблемы, возникающие при переводе таких единиц с немецкого языка на украинский и наоборот, предложены способы решения этих проблем.

Ключевые слова: перевод, соответствие, транскрипция, транслитерация, калькирование.

Ways of rendering the foreign names of departments, parties, organizations in German and Ukrainian are compared, problems of their translation from German into Ukrainian and vice versa are analysed, ways to solve these problems are offered.

Key words: translation, analogue, transcription, transliteration, calquing.

Назви відомств, партій, організацій є одним із найцікавіших об'єктів перекладу. А. Федоров вважає, що вони посідають "проміжну позицію між терміном у вузькому значенні слова (позначенням спеціального наукового поняття) і власною назвою" [1:275]. С. Влахов і С. Флорин відносять їх до суспільно-політичних реалій [2:51-56]. Проте підходи до перекладу власних назв і реалій відрізняються: якщо власні назви більшою мірою транскодують (транскрибують чи транслітерують), то способів відтворення реалій є кілька, серед найпоширеніших, крім транскодування, можна назвати калькування, гіперонімічне

перейменування, комбіновану реномінацію, наближений переклад. Чи всі ці способи релевантні для перекладу назв організацій і відомств? Як перекладати абрєвіатури? Ці питання постають як перед перекладачами-практиками, так і перед студентами, які вивчають перекладознавство. Проблема ускладнюється, якщо перекласти слід не власну реалію вихідної мови, а іншомовну, тобто чужу для обох мов. Як приклад тут можна згадати випадок, коли студенти четвертого курсу, перекладаючи текст з німецької мови, переклали *das Außenministerium der USA* як *Міністерство закордонних справ США*, хоча всім відомо, що в Україні назву цього відомства не адаптують до українських реалій, а калькують – *Державний департамент США*. Деякі перекладачі стверджують, що, перекладаючи подібні одиниці, слід орієнтуватися на мову, в якій вони виникли. Але чи завжди спрацьовує цей підхід? Адже при перекладі того ж таки *Державного департаменту США* німецькою мовою слід керуватися традиціями, що усталилися в мові перекладу. Як показує аналіз фактичного матеріалу, єдині підходи до перекладу подібних назв відсутні як в українській, так і в німецькій мові, а теоретичні праці обмежуються аналізом способів відтворення реалій загалом, а не окремих їх типів. Все це й зумовлює **актуальність** дослідження, **метою** якого є випрацювання способів відтворення іншомовних назв організацій, відомств, партій при перекладі з німецької мови українською і навпаки.

Об'єктом дослідження є іншомовні назви організацій, відомств, партій в німецькій і українській мовах.

Предметом – аналіз підходів до відтворення іншомовних назв організацій, відомств, партій в німецькій і українській мовах.

Матеріалом дослідження стали матеріали німецьких і українських інформаційних сайтів.

Наукова новизна дослідження полягає у випрацюванні способів відтворення іншомовних назв організацій, відомств, партій при перекладі з німецької мови українською і навпаки.

Однією з проблем перекладу іншомовних назв відомств і партій є той факт, що вони практично відсутні в двомовних

словниках. Єдиним джерелом інформації можуть бути паралельні або тематично подібні тексти (німецькі перекладознавці називають їх *Parallel- i Hintergrundtexte* відповідно, відносячи до перших тексти з порівнюваним змістом або вживані в порівнюваній комунікативній ситуації, а до останніх – тексти, подібні за тематикою [3:97-98]). Проте навіть такі джерела не завжди дають однозначну відповідь, особливо це стосується української мови.

Важливу роль для вибору способу перекладу назви відомства, організації чи партії відіграє структура відповідної назви. Багатокомпонентні назви, як правило, калькують, причому в німецькій мові вони досить часто виступають у формі складних слів, а в українській – у формі словосполучень. Назви парламентів різних країн можуть бути абсолютно однаковими, ідентифікація країни відбувається шляхом введення її назви або в контекст, або безпосередньо в назву парламенту:

"Die derzeitigen 687 Mitglieder der Obersten Volksversammlung waren vor fünf Jahren gewählt worden.

Die Volksversammlung ist zwar nominell das höchste Machtorgan in Nordkorea" [5].

"Вищі Народні Збори Північної Кореї, засідання яких відбулося 1 квітня, зазвичай розглядають питання економічного характеру" [6].

Проте у вживанні назв парламентів деяких країн можна помітити розбіжності, які важко пояснити. Так, парламент сучасної Греції не має окремої назви, що і відображається в українських інформаційних джерелах:

"Президент Греції Каролос Папульяс своїм указом припинив повноваження парламенту у зв'язку з достроковими виборами 25 січня 2015 року.

За конституцією Греції, в таких випадках найвищий законодавчий орган необхідно упродовж 10 днів розпустити і провести дострокові загальні вибори" [7].

В німецьких же джерелах доволі часто можна зустріти позначення *Volksversammlung*:

"In Griechenland ist das am 6. Mai gewählte Parlament erstmals zusammengetreten und soll am Samstag wieder aufgelöst werden.

Die erst vor zwölf Tagen gewählte Volksversammlung musste zunächst formell ein Präsidium und andere Gremien wählen, um gemäß der Verfassung aufgelöst werden zu können" [8].

Volksversammlung відповідає українському *народні збори*, така назва побутувала в Давній Греції і не вживається в сучасній, отже, при перекладі з німецької мови українською використовуватися не може.

Ще більші проблеми виникають при відтворенні однокомпонентних назв, які, здавалось би, можна транскодувати, як це роблять з російською *Думою* (*Duma*). Аналіз же показує, що транскодування має місце лише в окремих випадках. Порівняймо приклади:

"In Schweden ist man noch nicht so weit. Die Regierung hat noch keinen Beschluss des Reichstags, erwartet aber eine breite parlamentarische Mehrheit dazu noch vor dem NATO-Gipfel" [9].

"Позачергові вибори до шведського парламенту мають відбутися 22 березня 2015 року - через півроку після попереднього голосування.

Позачергові вибори до Риксдагу мають відбутися 22 березня, передає інформагенція дпа" [10].

"Am Donnerstag soll der finnische Reichstag über das Paket abstimmen" [11].

"Das Finnische Parlament (finnisch eduskunta, schwedisch riksdagen, daher deutsch auch Reichstag) ist ein Einkammer-Parlament mit 200 Abgeordneten und hat seinen Sitz in Helsinki. Parlamentspräsident ist seit dem 23. Juni 2011 der Sozialdemokrat Eero Heinäluoma.

Gemäß dem finnischen Grundgesetz vertritt der Reichstag das Volk und übt die gesetzgebende Gewalt aus" [12].

"Після проголошення незалежності країни 5 січня 1918 фінський сенат представив в рейхстаг проекти державного та торгового прапорів" [13].

"Сучасна Фінляндія є унітарною республікою з однопалатним парламентом, що має назву Едускунта (фін. - *Eduskunta*, шв. - *Riksdagen*)" [14].

"При цьому, намітилася чітка тенденція того, що практично всі партії фінського парламенту (*Ріксдагену*) налаштовані на прийняття Конституції" [15].

"Вищим органом державної влади є парламент Ріксдагу, однопалатний представницький орган з 349 депутатів, що обираються шляхом загальних виборів на основі пропорційного представництва ... Ріксдаг володіє правом розпуску уряду" [16].

Як бачимо, в німецькій мові на позначення шведського і фінського парламентів вживають німецьке *Reichstag*, яке є відповідником шведського *riksdagen*. Використання цього слова стосовно фінського парламенту стало можливим з огляду на те, що шведська мова є однією з офіційних мов Фінляндії. Фінську назву *Eduskunta* можна побачити лише в довідкових джерелах. В українських інформаційних джерелах використовують чотири позначення, що важко вважати нормальним. Доцільним видається транскодування фінського *Eduskunta* – *Едускунта*, оскільки саме фінською мовою говорить більшість населення країни (92 %).

Цікавими з огляду на переклад з німецької мови українською і навпаки є також назви парламентів Польщі, Латвії і Литви. Якщо в українській мові парламенти всіх країн називають *сейм*, додаючи назву країни, то в німецькій назву запозичують з кожної окремої мови:

"*In Lettland wird an diesem Samstag ein neues Parlament, die Saeima, gewählt*" [17].

"Після підрахунку бюлетенів з 1000 дільниць із 1054 на виборах в 12-й сейм найбільше голосів віддано за опозиційну партію "Згода", яка відстоює інтереси російськомовного населення, — 23,26%" [18].

"*Innerhalb von vier Wochen war es das zweite Mal, dass die Abgeordneten des Seimas über das neue Jugendschutzgesetz mit dem Titel "Gesetz zum Schutz von Minderjährigen gegen die schädlichen Folgen öffentlicher Informationen" abstimmten*" [19].

"Сейм Литви оприлюднив заяву на підтримку українських політв'язнів, викрадених Росією" [20].

"Polnischer Sejm will Entschädigung fordern" [21].

"Всі парламентські клуби погодилися підтримати проект, у якому польський Сейм висловлює згоду на здійснення президентом Польщі ратифікації Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною" [22].

Тут варто відзначити, що уточнення, про сейм якої країни йдеться, може вводитися в контекст або додаватися до назви парламенту у формі означення або прикладки, причому в німецькій мові переважають означення, виражені прикметником (*polnischer Sejm, litauischer Seimas, lettische Saeima*), в українській мові переважає використання назви країни в родовому відмінку (така форма вважається офіційною), хоча останнім часом у ЗМІ дедалі частіше можна побачити прикметникові означення (*Сейм Литви, польський Сейм*).

Наступну групу назв, що заслуговує на увагу, представляють назви партій, рухів, організацій. В німецькій мові утвердилася традиція використовувати оригінальну назву в поєднанні з поясненням або, інколи, перекладом німецькою мовою (*die konservative Partei Nea Dimokratia, die linksradikale Syriza, die Linkspartei Syriza; die pro-russische Partei „Saskanas centrs“, die Gewerkschaft Solidarnosc, die national-religiöse Siedler-Partei Habeit Yehudit ("Jüdisches Heim"), Partei "Israel Beitenu" ("Unser Haus Israel"), "Hatnua" ("Die Bewegung"), "Yesh Atid" ("Es gibt eine Zukunft")*). Багатокomпонентні традиційні назви, як правило, калькують (*die Arbeitspartei* (Ізраїль); *die Union der Bauern und Grünen, die Nationale Allianz* (Латвія); *die Liberal-Demokratische Partei Usbekistans*). В українській мові деякі назви транскрибують (коаліція лівих радикалів – *Сіріза* (Греція), *центристські партії "Сш Амід" та "Ха-Тнуа"* (Ізраїль), але найчастіше такі назви калькують, не наводячи оригінальну назву (*проросійська партія "Згода", партія влади "Єдність"* (Латвія)). В такому випадку виникає небезпека, що різні інформаційні джерела перекладуть

назву по-різному (*проросійська опозиційна лівоцентристська партія "Злагода"* [23] – *проросійська партія "Згода"* [24]).

Виникають запитання також щодо перекладу абrevіатур. Єдиний підхід до їх перекладу відсутній в обох мовах. Спостерігаються також відмінності у перекладі одних і тих самих назв. Так, Е. Маркштайн стверджує, що в німецьку мову абrevіатури найчастіше запозичують в іншомовній формі й лише зрідка "декодують" і утворюють німецьку абrevіатуру [4:291]. Проте варто зауважити, що останній спосіб стосується лише деяких назв міжнародних і регіональних організацій і блоків (*CHG (Содружество Независимых Государств) / SNG (Sodruschestwo Nesawissimych Gossudarstw) – GUS (Die Gemeinschaft Unabhängiger Staaten), BSEC (Organisation of the Black Sea Economic Cooperation) – SMWK (die Schwarzmeer-Wirtschaftskooperation), IMF (International Monetary Fund) – IWF (der Internationale Währungsfonds)*). Якщо ж мова йде про партії, рухи, організації певних країн, абrevіатуру запозичують, а повну назву калькують (*Oppositionspartei Recht und Gerechtigkeit (PiS) (Польща), die linksnationalistische CHP (Republikanische Volkspartei), die rechtsnationalistische MHP (Partei der Nationalistischen Bewegung), Partei für Gerechtigkeit und Entwicklung (AKP) (Туреччина), die Christliche Volkspartei (KrF) (Норвегія)*). Повну назву наводять, як правило, на початку статті, далі в тексті використовують абrevіатуру. В українській мові назви міжнародних і регіональних організацій і блоків досить часто, проте не завжди, декодують і утворюють українську абrevіатуру (*IMF (International Monetary Fund) – МВФ (Міжнародний Валютний Фонд), WTO (World Trade Organization) – СОТ (Світова організація торгівлі), BSEC (Organisation of the Black Sea Economic Cooperation) – ОЧЕС (Організація Чорноморського економічного співробітництва)*). Так само перекладають назви відомих німецьких партій, представлених у Бундестазі (*CDU (Christlich Demokratische Union Deutschlands) – ХДС (Християнсько-демократичний союз Німеччини), CSU (die Christlich-Soziale Union) – ХСС (Християнсько-соціальный союз)*). Така ситуація створює враження, що саме цей спосіб

переважає при перекладі скорочених назв партій і організацій. Аналіз же фактичного матеріалу свідчить, що можливе також запозичення абрєвіатури, причому інколи із збереженням написання латинкою (*ліберально-консервативна партія "Громадянська платформа" (PO)*, *Польська народна партія (PSL)* (Польща), *Християнсько-Демократична партія Норвегії (KrF)*. Одна й та сама назва в різних джерелах може скорочуватися по-різному або взагалі не скорочуватися (*Християнсько-Демократична партія Норвегії (KrF)* [25] – *Християнська народна партія (ХНП)* [26] – *Християнська народна партія* [27]). З останнього прикладу видно, що в різних українських джерелах норвезьку партію *KrF* декодують по-різному, хоча тут можна зауважити, що *KrF* – це *Kristelig Folkeparti*, тобто *Християнська народна партія*, отже, в першому прикладі переклад неправильний, ідентифікація партії стала можливою лише завдяки оригінальній абрєвіатурі. Неправильне або різне відтворення назви в різних джерелах призводить до непорозумінь, які зумовлюють помилки при перекладі третіми мовами.

Підсумовуючи сказане, хотілося би зауважити, що перекладаючи назви іншомовних відомств, партій, організацій, варто дотримуватися традицій, усталених в мові перекладу, якщо такі існують. Назви міжнародних організацій, парламентів країн варто вводити в словники. Якщо відповідник певної назви відсутній в мові перекладу, при першому згадуванні доречно наводити оригінальну назву, особливо коли йдеться про однокомпонентну назву або абрєвіатуру. При подальшому згадуванні в тексті для однокомпонентних назв можна наводити відповідник мови перекладу, для багатоконпонентних – кальку. Такий підхід дасть змогу точно ідентифікувати всі організації, а при перекладі з третіх мов не будуть виникати неточності й непорозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / Андрей Венедиктович Федоров. – 5-е изд. – СПб: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО "Издательский Дом "Филология три", 2002. – 416 с.
2. Влахос С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахос, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 343 с.
3. Kautz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens / Ulrich Kautz. – München: Iudicium, 2000. – 632 S.
4. Markstein E. Realia / Elisabeth Markstein // Handbuch Translation. – Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 288-291.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Kim lässt sich neues Parlament wählen // www.dw.de. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 09.03.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.dw.de/kim-l%C3%A4sst-sich-neues-parlament-w%C3%A4hlen/a-17483762>
6. Північна Корея розширює програму ядерних озброєнь // www.bbc.co.uk. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 1.04.2013. – Режим доступу до статті: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2013/04/130401_nkorea_nuclear_programme_az
7. Президент Греції припинив повноваження парламенту у зв'язку з достроковими виборами // www.unian.ua. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 31.12.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.unian.ua/world/1028165-prezident-gretsiji-pripiniv-povnovajennya-parlamentu-u-zvyazku-z-dostrokovimi-viborami.html>
8. Griechisches Parlament wickelt sich ab // www.dw.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 18.05.2012. – Режим доступу до статті: <http://www.dw.de/griechisches-parlament-wickelt-sich-ab/a-15958197>
9. Hasselbach Ch. Finnland und Schweden rücken näher an die NATO / Christoph Hasselbach // www.dw.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 29.08.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.dw.de/finnland-und-schweden-r%C3%BCcken-n%C3%A4her-an-die-nato/a-17888258>
10. Шейко Ю. У Швеції будуть дострокові парламентські вибори – уряд пішов у відставку / Юрій Шейко // dw.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 03.12.2014. – Режим доступу до статті: <http://dw.de/p/1Dyvl>
11. Spanien gibt Finnland Pfand für Hilfskredite // www.faz.net [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 17.07.2012. – Режим доступу до статті: <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/eurokrise/spanien/schuldenkris-e-spanien-gibt-finnland-pfand-fuer-hilfskredite-11823284.html>
12. Das Finnische Parlament // de.wikipedia.org [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу до статті: http://de.wikipedia.org/wiki/Finnisches_Parlament
13. Прапор Фінляндії // www.boryviter.net.ua – [Електронний ресурс] / Офіційний сайт – 29.01.2015. – Режим доступу до статті: <http://www.boryviter.net.ua/?q=article/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B4%D1%96%D1%97>
14. Республіка Фінляндія: досвід конституційної реформи //

www.parlament.org.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу до статті: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=133&iar_id=117&as=2 15. *Фінські* парламентарії налаштовані на прийняття Конституції ЄС // Euobserver [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 24.06.2004. – Режим доступу до статті: http://www.ea-ua.info/news.php?news_show_type=1&news_id=5916. *Державний устрій* // www.zen.in.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу до статті: <http://www.zen.in.ua/sh/shvec%D1%96ya-korol%D1%96vstvo-shvec%D1%96ya/derzhavnij-ustr%D1%96j> 17. *Bushuev M.* Russland-Frage überschattet Lettland-Wahl / Mikhail Bushuev // www.dw.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 04.10.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.dw.de/russland-frage-%C3%BCberschattet-lettland-wahl/a-17970862> 18. *На парламентських виборах* у Латвії лідирує проросійська партія // 24tv.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 5.10.2014. – Режим доступу до статті: http://24tv.ua/news/showNews.do?na_parlamentskih_viborah_u_latviyi_liduruje_prorosjyska_partiya&objectId=492845 19. *Dudek Th.* Zensur aus Homophobie / Thomas Dudek // www.heise.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 23.07.2009. – Режим доступу до статті: <http://www.heise.de/tp/artikel/30/30782/1.html> 20. *Литовський Сейм* підтримав викрадених Росією українців // www.5.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 15.01.2015. – Режим доступу до статті: <http://www.5.ua/suspilstvo/litovskii-seim-pidtrimav-vikradenih-rosiyeu-ukrajnciv-67398.html> 21. *Polnischer Sejm* will Entschädigung fordern // www.berliner-kurier.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу до статті: <http://www.berliner-kurier.de/archiv/reaktion-deutsche-politiker-sind-entsetzt-polnischer-sejm-will-entschaedigung-fordern,8259702,4138200.html> 22. *Сейм* Польщі підтримав ратифікацію Угоди про асоціацію України з ЄС // www.unian.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 27.11.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.unian.ua/world/1014395-seym-polschi-pidtrimav-ratifikatsiyu-ugodi-pro-asotsiatsiyu-ukrajini-z-es.html> 23. *Соколовська Н.* Вибори у Латвії: Лідирує правляча партія "Єдність" / Наталія Соколовська // dw.de [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 04.10.2014. – Режим доступу до статті: <http://dw.de/p/1DPtD> 24. *У Латвії* відбуваються парламентські вибори // www.5.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 4.10.2014. – Режим доступу до статті: <http://www.5.ua/svit/u-latvii-vidbuvauiatsia-parlamentski-vybori-58551.html> 25. *Християнські* (Християнсько-демократичні) партії // www.lnu.edu.ua [Електронний ресурс] / Офіційний сайт – Режим доступу до статті: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/slovnyk_shveda/h.htm 26. *Демкова С.* В уряд Норвегії увійде колишня партія Брейвіка / Слава Демкова // uapress.info [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 01.10.2013. – Режим доступу до статті: <http://uapress.info/uk/news/show/8663> 27. *Колішня партія Брейвіка* вперше увійде у правлячий блок Норвегії // ua.korrespondent.net [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – 1.10.2013. – Режим доступу до статті: <http://ua.korrespondent.net/world/1609638-kolishnya-partiya-brejvika-vpershe-uvijde-upravlyachij-blok-norvegiyi>